

Α΄

1

ΑΠΟΚΛΙΣΗ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ 1976

Με τη γλωσσική μεταρρύθμιση του 1976 με υπουργό παιδείας το Γεώργιο Ράλλη (1918-2006), η διδασκαλία της αρχαίας γλώσσας απομακρύνθηκε από το γυμνάσιο, περιοριζόμενη στο χώρο του λυκείου. Ο αρχαίος πολιτισμός διδασκόταν έκτοτε από ιδιαίτερα φροντισμένες μεταφράσεις. Το μέτρο δεν προκάλεσε σοβαρή αντίδραση των συντηρητικών γλωσσικών εκπαιδευτικών κύκλων ούτε στα χρόνια που κυβερνούσε ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, ούτε στα χρόνια του Ανδρέα Παπανδρέου (1981 κε.). Αυτό δε σημαίνει ότι δεν υπήρχαν ή δεν υπάρχουν και σήμερα «γλωσσαμύντορες» ή και δημοτικιστές που υποστηρίζουν την παρουσία της διδασκαλίας της αρχαίας γλώσσας ήδη από τον πρώτο χρόνο της μέσης εκπαίδευσης. Ο εισηγητής του μέτρου της απομάκρυνσης Γεώργιος Ράλλης δηλώνει αργότερα ότι θα έπρεπε να είχε δεχτεί την εισαγωγή στο γυμνάσιο βοηθήματος με αποσπάσματα από ορισμένα κείμενα της αρχαίας ή της αρχαϊστικής γλωσσικής παράδοσης. Οι δηλώσεις του, όπως και ο ίδιος δέχεται αργότερα, είχαν παρεξηγηθεί ή και διαστραφεί εσκεμμένα από ορισμένους συντηρητικούς.¹

¹ Βλ. γράμματα 75 και 76 του Γεώργιου Ράλλη στο: Ε. Κριαράς, «Επιστολές Γεώργιου Ράλλη προς Ε. Κριαρά». Εκδ. Σχολής Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου, Αθήνα 2006. Πβ. και Π. Ζιώγας, «Εμμανουήλ Κριαράς. Νέα έκδοση». Θεσσαλονίκη 2008, σ. 137 σημ. 5, 6 και σ. 149.

Τα πράγματα οδηγήθηκαν σε φανερή υπερβολή όταν στις 25.4.1986 ο Αντώνης Τρίτσης (1937-1992), αναλαμβάνοντας το υπουργείο παιδείας από τον προκάτοχό του Απόστολο Κακλαμάνη, ξεκινά επίμονη εκστρατεία κηρύσσοντας την ανάγκη να επιστρέψει η διδασκαλία της αρχαίας γλώσσας στο γυμνάσιο. Τις προθέσεις του τις διακήρυξε σε επανειλημμένες ομιλίες και σε συχνές δημόσιες δηλώσεις του, αποβλέποντας να επιτύχει τη συγκατάθεση όσο θα ήταν δυνατόν περισσότερων στις απόψεις του. Ήδη το Δεκέμβριο του 1986 σε ομιλία του στην «Πανελλήνια Ένωση Φιλολόγων» διατυπώνει την ανησυχία του, ότι η κατάργηση της διδασκαλίας της αρχαίας γλώσσας στο γυμνάσιο θα οδηγήσει σε «πενία και πολιτισμού ασυνέχεια». Σε αγόρευσή του (18.11.1986) στη Βουλή διατυπώνει και πάλι την άποψή του, ότι «δεν έπρεπε να εξαφανιστεί η δόκιμη γνώση των καταβολών της δημοτικής».

Συνεχής είναι ο αγώνας αυτός του Τρίτση κατά των συγκεκριμένων εκπαιδευτικών μέτρων της μεταρρύθμισης του 1976. Απαντώντας αργότερα σε επερώτηση βουλευτή διατυπώνει και πάλι ανάλογες απόψεις. Υποστηρίζει ότι με την απομάκρυνση της αρχαίας γλώσσας από το γυμνάσιο οι μαθητές οδηγήθηκαν στην «άγνοια του παρελθόντος». Βλέπει υπερβολή στην «επιβεβαίωση των αγώνων του δημοτικισμού». Υποστηρίζει απόψεις εντελώς αντιδραστικές στις οποίες αντιτίθενται με ασφαλή επιχειρήματα η ΟΛΜΕ και γενικότερα εκπαιδευτικοί κύκλοι.

Χαρακτηρίζουν τις επιμέρους ιδέες του και όσα κατά καιρούς σε ομιλίες και σε ανακοινώσεις του έφερε στη δημοσιότητα. Θα παραθέσω ορισμένες τέτοιες χαρακτηριστικές αποφάνσεις του. Έλεγε λόγου χάριν: «Υπάρχει κίνδυνος σοβαρού βαθμού αφελληνισμού της ελληνικής παιδείας μέσα στο πνεύμα ενός κακώς εννοούμενου εκσυγχρονισμού». Μιλούσε επίσης για πρόγραμμα για «την πληρέστερη γλωσσική διδασκαλία στη διαχρονική της εξέλιξη στην ελληνική πορεία». Ακόμη έλεγε: «Πλέον δεν μπορούμε να μιλούμε για δημοτική με το νόημα της λέξης όπως τη χρησιμοποιούσε ο 'δημοτικισμός' και την ανέλυαν οι μεγάλοι δημοτικιστές». Και συνέχιζε: «Σήμερα πλέον η καλλιέργεια της

δημοτικής, της καθομιλουμένης γλώσσας, είναι δυνατή όχι πλέον ενστικτωδώς από τον ίδιο το λαό, αλλά συστηματικά μέσα από τη δόκιμη μελέτη της ελληνικής γλώσσας», όπως την καταλάβαινε βέβαια εκείνος, «μέσα από τη διαχρονική της εξέλιξη από την αρχαία εποχή μέχρι σήμερα». Έβλεπε «τη γενικευμένη πλέον εκπαίδευση με τον τεράστιο πλούτο της ενιαίας ελληνικής γλώσσας των είκοσι επτά αιώνων γραμματείας». Πρόσθετε ακόμη: «Είναι σαφές ότι οι νέοι Έλληνες των σχολικών θρανίων έχουν ανάγκη πρόσθετης βοήθειας για τη σωστότερη οργάνωση της σκέψης τους και η αρχαία ελληνική γλώσσα και γραμματεία αποτελεί ένα αλάθητο μέσο». Έβλεπε ακόμη ότι έχει παγκόσμια σημασία η ανάπτυξη των νεοελληνικών σπουδών· και γι' αυτό έκανε πρόταση για την καθιέρωση ενός «Διεθνούς Συμποσίου ελληνικών σπουδών στην Αθήνα», προσθέτοντας ότι η παιδεία πρέπει να βρίσκεται «στην υπηρεσία για τη διατήρηση της οικουμενικότητας του ελληνικού πολιτισμού».

2

ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΣΤΙΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ

Ο Αντώνης Τρίτσης συνεχίζοντας τον επίμονο αγώνα του απευθύνει ερώτημα στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο για τη θέση των αρχαίων ελληνικών στη μέση εκπαίδευση· εκείνο συνέρχεται στις 8.12.1986 και ακούει εισήγηση των φιλολόγων μελών του, Ηλία Στυρόπουλου, Φανούριου Βώρου, Δημήτρη Τομπαΐδη και Β. Θεοδωρακόπουλου. Υποδήλωνε βέβαια η ερώτηση του υπουργού θέμα ομιλίας του στη γενική συνέλευση της «Πανελλήνιας Ένωσης

Φιλολόγων». Είχε πάντως προηγηθεί θόρυβος στον ημερήσιο και στον περιοδικό τύπο. Ορισμένα μάλιστα μέλη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου είχαν διατυπώσει γνώμες για το θέμα. Ο πρόεδρος του Β. Θεοδωρακόπουλος ανακοινώνει ότι συμμερίζεται τις «ανησυχίες» του υπουργού για το θέμα της διδασκαλίας της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, όμως θα ήθελε σαφέστερη διατύπωση του θέματος από τον υπουργό. Οι απόψεις του προέδρου διατυπώνονται ως εξής: «Με τη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας εμπεδώνεται [!] η νέα ελληνική». Τρεις, όμως, είναι οι πραγματικοί εισηγητές στο θέμα: ο Ηλίας Σπυρόπουλος, ο Δημήτρης Τομπαΐδης και ο Φ. Βώρος. Ο υπουργός εντωμεταξύ διευκρινίζει ότι εννοεί τη συστηματική μελέτη της αρχαίας ελληνικής γλώσσας τόσο στο λύκειο όσο και στο γυμνάσιο. Ουσιαστικά στόχος του είναι η επαναφορά της διδασκαλίας της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και όχι των αρχαίων ελληνικών, που (αυτά) δεν είχαν απομακρυνθεί από το γυμνάσιο, αφού ο αρχαίος πολιτισμός διδασκόταν από μεταφράσεις αρχαίων κειμένων. Κατά το συνοπτικό πόρισμα των εισηγήσεων των τριών εισηγητών επιβαλλόταν να εξεταστεί ποια υποδομή έχουν οι μαθητές ερχόμενοι στο γυμνάσιο. Ποια η προσληπτική τους ικανότητα, ακόμα το ανελαστικό διαθέσιμο ωράριο για την εξυπηρέτηση των αναγκών όλων των μαθητών. Επίσης ποια είναι η άρτια κατάρτιση των μαθητών στη σύγχρονη ελληνική γλώσσα. Υποστηρίζεται σωστά από τους εισηγητές ότι σήμερα οι μαθητές εξοικειώνονται με τα έργα της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας από τις μεταφράσεις που χρησιμοποιούνται. Υπενθυμίζεται στον υπουργό ότι όλα αυτά στηρίχτηκαν στους παλαιότερους στόχους της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του 1964-67, που τους δέχτηκε η μεταρρύθμιση του 1976. Τη βλέπουν οι εισηγητές ως την υλοποίηση του οράματος των αξιότερων εκπαιδευτικών της νεότερης Ελλάδας· και μνημονεύονται τα ονόματα του Φώτη Φωτιάδη, του Γληνού, του Δελμούζου, του Τριανταφυλλίδη και από τους συνεχιστές του Ευάγγελου Παπανούτσου και του Ιωάννη Κακριδή. Οι εισηγητές ελέγχουν και τα επιχειρήματα που οι αντίπαλοι κατά κόρον επαναλαμβάνουν. Διαπιστώνουν όλοι οι εισηγητές ότι εδώ και μερικά χρόνια η γλωσσική

κατάρτιση των παιδιών πλουτίζεται, επεκτείνεται και βαθαίνει. Ανακοινώνονται και περαιτέρω μέτρα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου για την επιδίωξη ακόμη καλύτερων αποτελεσμάτων.

Ελέγχονται κατόπιν τα επιχειρήματα «στο όνομα μιας και αδιαίρετης και ενιαίας γλώσσας». Αποκρούονται άλλα επιχειρήματα συνδεδόμενα με το ετυμολογικό. Παρατηρείται ότι, σε πάρα πολλές περιπτώσεις, η «δομική σχέση ανάμεσα στα αρχαία και στα νέα απουσιάζει». Με τυχόν επαναφορά της αρχαίας γλώσσας στο γυμνάσιο υπάρχει κίνδυνος «να παγιδευτούμε ξανά στη διδασκαλία λεξιδίων». Υπογραμμίζουν ότι σήμερα διδάσκεται δώδεκα ώρες συνολικά η ιστορία της ελληνικής γλώσσας. Θα μπορούσε εδώ να γίνει κάποια ενίσχυση του μαθήματος. Η ενίσχυση αυτή θα αφορούσε προσθήκη μικρών άλλων κειμένων ή κάποιων αρχαίων φράσεων που χρησιμοποιούνται στο λόγο σήμερα. Με την επαναφορά του μαθήματος της αρχαίας γλώσσας στο γυμνάσιο θα επέλθει γλωσσική σύγχυση στα παιδιά. Γίνεται μάλιστα και η διαπίστωση ότι τα λεγόμενα σήμερα από μερικούς για «γλωσσική πενία» είναι σχεδόν αυτούσια με όσα παρατηρούσε το 1928 ο πρύτανης του Πανεπιστημίου Αθηνών Γ. Ματθαίουπουλος. Υπογραμμίζεται ότι τότε οι μαθητές διδάσκονταν αρχαία ελληνικά έξι ή επτά χρόνια από οκτώ έως δέκα ώρες. Η δήθεν «συμβιβαστική πρόταση» (παράλληλη διδασκαλία της αρχαίας γλώσσας με διδασκαλία από μεταφράσεις), ανεδαφική καθώς είναι, δε θα αποδώσει ευχάριστα αποτελέσματα. Ως προς την απογοήτευση μερικών για τα αποτελέσματα της διδασκαλίας της αρχαίας ελληνικής γλώσσας στο λύκειο και τη σήμανση «συναγερμού», παρατηρείται ότι είναι αποτέλεσμα επικίνδυνης απλοποίησης. Πάντως διατυπώνεται στην κοινή εισήγηση των τριών η γνώμη: «Δεν κρίνουμε ότι η επαναφορά της διδασκαλίας από το πρωτότυπο στο τριτάξιο γυμνάσιο εξυπηρετεί τη σημερινή γλωσσική πράξη και ειδικότερα τη γλωσσική κατάρτιση των μαθητών. Αντίθετα μόνο σύγχυση και σοβαρά προβλήματα θα δημιουργήσει».

Οι μη φιλόλογοι από τα μέλη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου εξέφρασαν και αυτοί τη γνώμη τους. Το αποτέλεσμα της τελικής ψηφοφορίας είναι: θετικές ψήφοι στην εισήγηση έξι, αρνητικές τρεις.

3

ΕΠΙΜΟΝΗ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ –
ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ –
ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΑΡΜΟΔΙΩΝ

Εμφανίζονται και πάλι αλληπάλληλα δικά μου άρθρα σε αθηναϊκές εφημερίδες («Το Βήμα», «Τα Νέα», «Η Αυγή»), σε αθηναϊκά περιοδικά («Αντί», κ.ά.). Όλα αντικρούουν απόψεις του Τρίτση που εξακολουθούν να έρχονται στο φως. Δε νομίζω ότι έχουν άδικο όσοι δε βλέπουν αγαθά αποτελέσματα από τη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών στο λύκειο, έχουν όμως άδικο αν αποδίδουν το δυσάρεστο αυτό γεγονός στο ότι δε διδάσκεται το μάθημα της αρχαίας ελληνικής γλώσσας στο γυμνάσιο. Γιατί το μάθημα αυτό διδάσκεται εδώ και δέκα και πλέον χρόνια και στους μαθητές του γυμνασίου – όχι όμως κατά τον καλύτερο τρόπο – και μάλιστα με θλιβερά αποτελέσματα για το μαθητή. Τα όχι ευχάριστα αποτελέσματα από τη διδασκαλία του μαθήματος στο γυμνάσιο αλλά και στο λύκειο οφείλονται προπαντός στο γεγονός ότι συχνά το μάθημα διδάσκεται από ακατάλληλους διδασκάλους. Εννοώ το γεγονός ότι διδάσκουν το μάθημα και απόφοιτοι Φιλοσοφικών Σχολών που δεν έχουν πτυχίο τμήματος φιλολογίας, αλλά άλλων τμημάτων τους.

Το θέμα εξακολουθεί να το συζητεί ο «Ελληνικός Γλωσσικός Όμιλος», που διατυπώνει αντιλήψεις έκδηλα συντηρητικές. Πραγματοποιώ ομιλία μου στην «Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών», με την οποία αντιτίθεται βέβαια στις απόψεις Τρίτση. Σωστές επίσης απόψεις διατυπώνουν στις ομιλίες τους στη συγκέντρωση της «Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών» ο Ανδρέας Μπελεζίνης, ο Βασίλης Φόρης, ο Γεώργιος Αράγης και η Άννα Φραγκουδάκη.

Μήπως το γεγονός ότι επανέρχεται στο υπουργείο ο υποουρ-

γός τον οποίο είχε διαδεχτεί ο Τρίτσης είναι ένδειξη μεταμέλειας για την προηγούμενη απόφαση; Ο Ανδρέας Παπανδρέου φαίνεται να μη δέχεται τις αντιδραστικές απόψεις Τρίτση για την εκπαίδευση, ύστερα μάλιστα από την έντονη αντίδραση που προηγήθηκε και από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και από αρμόδιους εκπαιδευτικούς φορείς και από φιλόλογους-πανεπιστημιακούς. Είχε γράψει τότε «ιστορίαν» ο Τρίτσης, κατά τη φράση του πρωθυπουργού σε επιστολή προς τον παραιτούμενο υπουργό, όμως η «ιστορία» υπήρξε θλιβερή. Οδήγησε δυστυχώς στην επικράτηση αντιδραστικών απόψεων για τη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας στο γυμνάσιο· διδασκαλία που απομακρύνει καθημερινά τα παιδιά του γυμνασίου από την ελληνική γλώσσα. Νομίζω ότι από τα ίδια τα γεγονότα αποδεικνύεται ότι υπήρξε λίαν ατυχής η απόφαση του Ανδρέα Παπανδρέου να αναθέσει το 1986 το υπουργείο παιδείας στον Αντώνη Τρίτση, ο οποίος σε άλλο τομέα κυβερνητικό μπορεί να υπήρξε χρήσιμος, όχι όμως και στην παιδεία του τόπου.

4

ΣΧΕΣΕΙΣ

ΤΡΙΤΣΗ - ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ -
ΟΙ ΑΝΤΙΠΑΛΟΙ ΤΟΥ

Είναι αναμφισβήτητο γεγονός ότι οι απόψεις των πολιτικών μας κατά την πορεία και την εξέλιξη του γλωσσικού ζητήματος επηρεάζουν άλλοτε ευνοϊκά την πορεία του προς τη λύση και άλλοτε δυσμενώς, προς την αντίθετη κατεύθυνση. Μάλιστα στην περίπτωση μας θα έπρεπε να μελετηθεί κατά πόσο υπήρξε ιδεολογική συνάφεια του πρωθυπουργού Ανδρέα Παπανδρέου με τον υ-

πουργό του. Πρέπει να δεχτούμε ότι τον Ανδρέα Παπανδρέου από νέο τον συγκινούσε το δημοτικιστικό κίνημα και ότι ως πολιτικός αργότερα ευχόταν να δει την επικράτηση του δημοτικιστικού κινήματος. Έτσι και ως αρχηγός αντιπολιτευόμενος την κυβέρνηση Καραμανλή και ως πρωθυπουργός αργότερα εύκολα, νομίζω, κατανόησε την ανάγκη σωστής πολιτικής τακτικής απέναντι στο κίνημα και στη λύση των προβλημάτων του. Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι ευθύς μετά τις εκλογές του 1981 έσπευσε να αναγνωρίσει την ανάγκη της τονικής μεταρρύθμισης (με υπουργό τον Ελευθέριο Βερυβάκη). Τότε έγινε δεκτό το είδος μονοτονικού που πρότεινε η ειδικά γι' αυτό συγκροτημένη επιτροπή. Θα μπορούσε κανείς να διερωτηθεί αν ο Ανδρέας Παπανδρέου, όταν ύστερα από μερικά χρόνια θα αναθέσει το υπουργείο παιδείας στον Αντώνη Τρίτση, ήταν, όπως θα περιμέναμε, ενημερωμένος στις προθέσεις του υπουργού του. Βέβαιο κατά τη γνώμη μου είναι ότι κατά την πορεία των γεγονότων δεν υπήρξε πραγματική σύμπνοια μεταξύ υπουργού και πρωθυπουργού. Θα φανεί τούτο από την παράθεση του περιεχομένου αυτόγραφων και αυτόματα γραμμένων σημειωμάτων του Τρίτση προς τον Παπανδρέου. Καταγράφω τα εξής: «Είναι αδύνατον να χειριστώ τον τομέα που μου έχεις αναθέσει χωρίς την απόλυτη δική σου εμπιστοσύνη». Αυτά γράφονται στις 6.8.1987.² Παραθέτω επίσης το ακόλουθο απόσπασμα άλλου σημειώματος: «Για κάθε απόφαση ή μέτρο που ανακοινώνω δημιουργούνται αντιδράσεις. Για κάθε μέτρο υπάρχουν κάποιοι που συστηματικά 'καταγγέλλουν' σ' εσένα. Αυτό συμβαίνει ιδιαίτερα για το θέμα της γλώσσας, παρά τις σαφείς ανακοινώσεις μου, ότι το υπουργείο δεν έχει πάρει [δθήεν] οριστικές αποφάσεις για τη μέθοδο διδασκαλίας της γλώσσας διαχρονικά και ότι αυτό ακριβώς είναι δουλειά της επιτροπής των

² Βλ. το βιβλίο των Γεωργίου Ν. Μοσχόπουλου και Σήφη Μπουζάκη: «Αντώνη Τρίτση ανέκδοτα κείμενα για την παιδεία. Πηγές Ι. Επιστολές στον Α. Παπανδρέου. Οι δύο παραιτήσεις» [Ίδρυμα Αντώνη Τρίτση για τα δικαιώματα και την απελευθέρωση των λαών. Τεκμήρια-μελέτες ιστορίας νεοελληνικής εκπαίδευσης], Gutenberg, Αθήνα 2005, σ. 310-1.

ειδικών που συγκροτείται και του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου».³

Για τους αντιπάλους του⁴ τα εξής υποστήριζε γράφοντας στον πρωθυπουργό ο Τρίτσης: «Συντηρείται από τη συμμαχία αυτή [των αντιπάλων] μια κρίση τεχνητή. Η παιδεία δηλητηριάζεται [!] [...] με το τεράστιο εθνικό ζήτημα της γλώσσας».⁵ Του έγγραφε επίσης ότι αντιμετωπίζει «εσωκομματικές αντιδράσεις, κομματική μισαλλοδοξία, αναταραχή στον εκπαιδευτικό χώρο». Πρόθεσή του ήταν το σχολικό έτος 1987-88 να είναι έτος γενικευμένου γλωσσικού πειραματισμού ώστε από το 1988-89 να είναι δυνατή η θεμελίωση μιας άλλης γλωσσικής παιδείας.

Ο Τρίτσης υπέβαλε παραίτηση στον πρωθυπουργό για πρώτη φορά στις 9.2.1988 και για δεύτερη στις 4.5.1988 και ο πρωθυπουργός – θεωρώ τούτο χαρακτηριστικό των απόψεών του – επαναφέρει στο υπουργείο παιδείας τον προκάτοχο του Τρίτση, τον Απόστολο Κακλαμάνη. Όμως η επάνοδος του προηγούμενου υπουργού μόνο εντελώς προσωρινά και επιφανειακά δυστυχώς επανόρθωσε τα πράγματα. Με ειδική μεθόδευση των κυβερνήσεων που διαδέχονται την κυβέρνηση Ανδρέα Παπανδρέου η διδασκαλία της αρχαίας γλώσσας εγκαθίσταται και πάλι στο γυμνάσιο και διαιωνίζεται η κατάσταση έκτοτε, καθώς δεν αντέδρασαν για όφελος μαθητών και εκπαίδευσης όσοι πραγματικά διαφώνησαν. Έτσι καταλήξαμε στη σημερινή θλιβερή ως προς το θέμα κατάσταση. Να ελπίζει κανείς ότι με την τωρινή συσσώρευση πάμπολλων κρισιμότητας προβλημάτων στη διακυβέρνηση της χώρας θα βρεθούν εκείνοι που θα θελήσουν να ανορθώσουν όσα πρέπει να ανορθωθούν;

Η ποικιλόμορφα διασπασμένη κοινή γνώμη λογίων (αρμόδιων και αναρμόδιων) και ευρύτερου κοινού, η έκδηλα συντηρητική γλωσσική πολιτική που ασκούν στα γλωσσικά θέματα υπουργοί

³ αυτόθι, σ. 312

⁴ Είναι προφανές ότι εδώ ο Τρίτσης υπαινίσσεται την παρέμβαση πανεπιστημιακών καθηγητών και άλλων στον πρωθυπουργό απέναντι των προσπαθειών του Τρίτση.

⁵ αυτόθι, σ. 383.

παιδείας των μεταβατικών κυβερνήσεων που σχηματίζονται μετά τις εκλογές του 1989 και έως το 1993 (Ξενοφώντος Ζολώτα και Τζαννή Τζαννετάκη με υπουργούς Κοντογιαννόπουλο και Σουφλιά), η επίμονη και μετά την παραίτησή του τακτική του Αντώνη Τρίτση (απομακρύνεται από το ΠΑΣΟΚ και ιδρύει δικό του πολιτικό κόμμα), όλα αυτά τα γεγονότα οδηγούν σε ναυάγιο τις απελπισμένες προσπάθειες για μια αποκατάσταση των γλωσσικών πραγμάτων όσον αφορά το γυμνάσιο, όπως τα είχε ρυθμίσει η γλωσσοεκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1976. Ματαιώς και άλλοι και αυτός που γράφει τις γραμμές αυτές είχαμε την ευκαιρία επανειλημμένως να παρέμβουμε στις συζητήσεις του θέματος.

5

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ

Η άμεση φιλοδοξία του Τρίτση, ο μεγαλοϊδεατισμός του για την κλασική Ελλάδα, που τον παρασύρει σε προφανή αντιρεαλισμό, τον οδήγησαν προσωπικά σε ουσιαστική αποτυχία – μολονότι οι προσπάθειές του για αναψηλάφηση του θέματος της διδασκαλίας των αρχαίων στο γυμνάσιο δυστυχώς ευοδώθηκαν και οδήγησαν σε δυσμενή για την παιδεία του έθνους μας αποτελέσματα.

Θα πρόσθετα και τούτο: ο Αντώνης Τρίτσης πίστεψε ότι μπορεί να προσφέρει υπηρεσία στη συχνά χειμαζόμενη εκπαίδευση του λαού μας. Όμως έπεσε θύμα των μεγαλοϊδεατικών του τάσεων. Πάντως αυτές είναι που τον οδήγησαν τελικά στη δημιουργία «Ιδρύματος Αντώνη Τρίτση» με ευγενείς ασφαλώς φιλοδοξίες, που δυστυχώς όμως δεν πραγματοποιούνται εύκολα μέσα στα ασφυκτικά όρια στα οποία περιορίζονται παγιδευμένες στις μέρες μας οι ανθρωπιστικότερες τάσεις. Είχε όντως ορίσει προορισμό του Ιδρύματος να ενδιαφερθεί για τα «δικαιώματα και την απελευθέρωση των λαών»!